

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента,

**Менів Любові Дмитрівни на дисертацію Картавих Владислава Віталійовича
«Правові засади функціонування в Україні інституту медіації у трудовому
праві», поданої для здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08**

«Право»

за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Ескалація трудових конфліктів на тлі триваючих соціально-економічних змін, післявоєнної відбудови та зростаючого навантаження на судову систему вимагає розробки ефективних, доступних та гнучких правових механізмів, серед яких медіація відіграє центральну роль.

Актуальність теми дисертації випливає з зростаючої необхідності модернізації системи трудових відносин в Україні відповідно до світових тенденцій в альтернативному вирішенні спорів та соціальному діалозі.

Хоча прийняття Закону України «Про медіацію» у 2021 році заклало загальну законодавчу основу для використання медіації у цивільних та економічних справах, її практичне застосування у сфері трудового права залишається вкрай обмеженим, детально не врегульованим та інституційно недорозвиненим. Ця розбіжність між проголошеними правовими нормами та реаліями вирішення конфліктів на робочому місці підкреслює нагальну потребу у цілеспрямованих дослідженнях правових засад трудової медіації як окремого та соціально значущого явища.

Крім того, прагнення України до європейської інтеграції передбачає гармонізацію національного трудового права з міжнародними стандартами, включаючи ті, що закріплені в конвенціях МОП та правових інструментах ЄС. У цьому контексті розробка ефективної моделі трудової медіації, заснованої на українській правовій традиції, але з урахуванням порівняльного досвіду, є як теоретичною, так і практичною необхідністю.

Враховуючи ці обставини, обрана тема В. В. Картавих є актуальною, практично значущою та науково обґрунтованою і відповідає сучасним пріоритетам у правовій науці, реформі трудового права та соціальній політиці.

Дисертаційне дослідження здійснено на кафедрі цивільного права та процесу Державного податкового університету згідно із положеннями Указу Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019 «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», відповідно до Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р. Дисертаційне дослідження відповідає Національній економічній стратегії на період до 2030 року, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179, за стратегічним напрямом «Верховенство права», в Національній стратегії у сфері прав людини, затвердженій Указом Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021, за стратегічним напрямом «Забезпечення права на справедливий суд», у Програмі діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р. № 471.

Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради Державного податкового університету (протокол № 8 від 22.02.2023 року).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Застосування цілої низки як загальних, так і спеціальних методів наукового дослідження дали змогу досягти обґрунтованості, переконливості, достовірності авторських положень і висновків. Завдяки логічному методу проаналізовано основні терміни і поняття, що визначають зміст цього дослідження (розділи 1, 2, 3). Історичний метод використано для всебічного дослідження становлення інституту медіації (підрозділ 1.2), а також формування системи вирішення трудових спорів (підрозділ 1.4), системний – при з’ясуванні основних причин виникнення конфліктів у трудових відносинах (підрозділ 1.1), формуванні шляхів популяризації культури медіації серед учасників трудових відносин в Україні

(підрозділ 3.2), дослідженні європейських стандартів медіації (підрозділ 2.1), виокремленні особливостей медіації у колективних трудових відносинах (підрозділ 2.2). Статистичний метод було застосовано у ході аналізу зарубіжного досвіду та української практики застосування медіації у трудових відносинах (підрозділ 2.3). Такі логічні методи дослідження, як індукція (від конкретного до загального) і дедукція (від загального до конкретного) дозволили узагальнити юридичні та соціальні аспекти медіації у врегулюванні індивідуальних трудових спорів (підрозділ 2.1), охарактеризувати поняття «конфлікти у трудових відносинах» (індукція) (підрозділ 1.1), розкрити особливості адаптації європейських стандартів медіації в Україні (дедукція) (підрозділи 2.1). Порівняльно-правовий метод наукового пізнання допоміг співставленню медіації у врегулюванні індивідуальних та колективних трудових спорів (підрозділи 2.1 і 2.2). За допомогою формально-юридичного методу проаналізовано українську практику застосування медіації у трудових відносинах (підрозділ 2.3). Задля вивчення зарубіжного досвіду застосування медіації у трудових відносинах було застосовано метод кейс-стаді (підрозділ 2.3).

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Робота є першим системним дослідженням правових засад функціонування інституту медіації у трудовому праві України у контексті сучасних процесів європейської інтеграції України. За результатами сформульовано нові наукові положення та зроблено висновки, які характеризуються науковою новизною. Найбільш суттєвими науковими положеннями у пропонованій дисертації є:

- запропонований проєкт Національної програми розвитку медіації у сфері трудових відносин в Україні, яка спрямована на сприяння розвитку медіації як ефективного механізму запобігання та вирішення трудових спорів, зменшення навантаження на судову систему, покращення соціального діалогу між роботодавцями та найманими працівниками; на оновлення функціоналу і ролі Державної служби з питань праці у цьому контексті;

– проаналізовані причини виникнення конфліктів у трудових відносинах через три основні виміри: 1) юридичний (правовий): конфлікти, що виникають у зв'язку з порушенням законодавства; 2) інтересний вимір: конфлікти, спричинені суперечностями щодо умов праці, робочого часу, оплати праці тощо; 3) емоційний вимір: такі конфлікти супроводжуються проблемами міжособистісного характеру, такими як неповага, дискримінація, дегуманізація працівника;

– запропоновано внести зміни до статті 222¹ Кодексу законів про працю України, передбачивши можливість застосовувати медіацію у спорах між працівниками (колективом) та роботодавцем;

– розглянуто два шляхи заохочення включення положень про медіацію в колективні договори в Україні. Перший – це законодавча підтримка, суть цього напряму полягає в тому, що необхідно внести зміни у статтю 7 Закону України «Про колективні договори і угоди» і до змісту колективного договору додати положення щодо застосування медіаційних процедур у разі виникнення конфліктних (спірних) ситуацій до звернення до суду. Другий шлях – це типові медіаційні застереження. Забезпечення стандартних медіаційних застережень може допомогти сторонам у розробці ефективних угод.

Повнота викладу одержаних результатів. У дисертації чітко визначено об'єкт і предмет дослідження. Дисертант досить вдало сформулював мету дисертаційної роботи, що полягає в тому, щоб на підставі вивчення міжнародного та зарубіжного досвіду, аналізу судової практики надати комплексну науково-правова характеристику правових засад функціонування в Україні інституту медіації у трудовому праві, теоретичних і практичних основ інтеграції медіативної практики у національну систему вирішення трудових спорів.

Відповідно до окресленої мети було коректно сформульовано завдання дослідження, які логічно охоплюють як теоретичні, так і прикладні аспекти теми. А саме: з'ясувати сутність конфліктів у трудових відносинах, основні причини їх виникнення; обґрунтувати особливість медіації як способу альтернативного

вирішення трудових спорів; зробити структурно-правовий аналіз медіації, її стратегію та тактику; з'ясувати особливості трудових спорів в Україні; визначити виклики медіації у колективних трудових спорах; з'ясувати юридичні та соціальні аспекти медіації у врегулюванні індивідуальних трудових спорів; проаналізувати зарубіжний досвід та вітчизняну практику застосування медіації у трудових відносинах; виокремити ключові принципи європейських стандартів медіації та їх адаптації в Україні; запропонувати шляхи популяризації культури медіації серед учасників трудових відносин в Україні.

Дисертація Картавих В. В. характеризується ознакою єдності змісту. План дисертації є логічним і послідовним, відповідає змісту проблеми, що досліджується. Виклад матеріалу є логічним і системним, висновки отримали належне наукове та практичне обґрунтування.

Дискусійні положення дисертації. У цілому дисертаційна робота Картавих Владислава Віталійовича виконана на належному науковому рівні. Однак як і кожна наукова праця, дисертація містить дискусійні положення, що потребують додаткового обґрунтування, та щодо яких можна висловити певні міркування, які можуть бути враховані дисертантом у подальшій науковій роботі.

1. Ознайомившись із підрозділом 3.1 дисертації, який присвячений інституційному забезпеченню функціонування інституту медіації в трудовому праві України та має назву «Європейські стандарти медіації: ключові принципи та їх адаптація в Україні» постало питання, яке потребує роз'яснення дисертантом, оскільки зі сторінок дисертації не зовсім зрозуміло. Чи не суперечить пропозиція створення Національного центру медіації у складі Держпраці принципу незалежності медіатора та добровільності процедури, які є базовими в інституті медіації?

2. У розділі 1 «Теоретико-правові основи медіації у трудовому праві» дисертації дисертантом зазначено, що необхідно враховувати емоційний аспект конфліктів у правовому регулюванні трудових відносин в Україні, особливо

ситуацію в якій опинилася Україна. Затяжна збройна агресія Російської Федерації окрім жахливих людських та ресурсних втрат чинить і психологічне спустошення українців, яке беззаперечно відображається на трудових відносинах. Саме тому вкрай важливо створення превентивних стратегій та медіації як ефективного способу врегулювання конфліктів на ранніх етапах.

Водночас, на наш погляд це положення є доволі дискусійним. Оскільки постає питання: чи не призведе включення емоційного та психологічного виміру в оцінку трудових конфліктів до розмивання правових меж і ризику суб'єктивного тиску на одну зі сторін у процесі врегулювання спору?

3. Проаналізувавши Розділ 3 дисертації «Адаптація європейських стандартів медіації до українського правового поля», який зосереджений на інституційній та стратегічній інтеграції медіації у трудове право України з урахуванням європейського досвіду постало питання-пропозиція: чи не доцільніше було б запропонувати створення окремого незалежного агентства з питань трудової медіації замість інтеграції цього функціоналу до структури Державної служби з питань праці, аби уникнути потенційного конфлікту між контрольно-наглядовими та примирно-медіаційними функціями одного органу?

Разом з цим, наведені міркування не впливають на загальний позитивний висновок щодо виконаної роботи та не применшують наукової цінності рецензованого дослідження.

Практичне значення одержаних результатів. Це наукове дослідження має як теоретичне, так і практичне значення. Одержані результати і зроблені висновки у подальшому може бути використано:

- у науково-дослідній сфері – для вивчення проблем інституту медіації у трудовому праві, вирішення трудових спорів;

- у правотворчості – під час опрацювання законопроектів щодо внесення змін до Кодексу законів про працю України, законів України «Про медіацію», «Про колективні договори і угоди», «Про порядок вирішення колективних

трудових спорів (конфліктів)» та підзаконних нормативно-правових актів, які регламентують діяльність, пов'язану з вирішенням трудових спорів, управлінського менеджменту;

– у *практичній діяльності* – під час проведення науково-методичних семінарів, що предметно орієнтовані на вирішення проблемних питань інституту медіації у трудовому праві;

– у *освітньому процесі* – під час підготовки навчальних і навчально-методичних видань і посібників з дисциплін «Трудові спори», «Медіація у трудовому праві», «Трудове право», а також у межах освітнього процесу у закладах вищої освіти, що проводять підготовку фахівців за правничими спеціальностями.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію виконано українською мовою з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення матеріалу дослідження – науковий.

Загальний висновок. Дисертаційна робота виконана на високому теоретичному рівні, матеріал дисертації викладено в логічній послідовності, всі висновки отримали необхідну і достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими. За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження Картавих В. В. відповідає обраній ним спеціальності 081 «Право», робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною роботою, в якій відсутні порушення академічної доброчесності. Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим вимогам.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Картавих Владислава Віталійовича на тему «Правові засади функціонування в Україні інституту медіації у трудовому праві», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

кандидат юридичних наук, доцент доцент кафедри цивільного права та процесу Державного податкового університету	Л. Д. Менів
---	--------------------